

УДК 811.11'44:003.074]:341.123.043

ЕКСПРЕСИВНИЙ МА-ПОДЯКА В ДИПЛОМАТИЧНОМУ ДИСКУРСІ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН

Марія Гольцева

Київський університет імені Бориса Грінченка
вул. Тимошенка, 13-Б, м. Київ, 04212, Україна
 <https://orcid.org/0000-0002-1124-5957>
m.holtseva@kubg.edu.ua

Предметом дослідження є МА-подяки виступів представників країн на засіданнях Ради Безпеки ООН. Мета його полягає у виявленні структурних і прагматичних властивостей дипломатичного дискурсу МА-подяки на прикладі сучасних англомовних виступів на засіданнях Ради Безпеки ООН з охопленням хронологічного зрізу. Під час проведення цієї розвідки застосовувався метод порівняння в різноманітних формах прояву подяки дипломатами. Також цей метод застосовується при хронологічному зрізі МА-подяки. Водночас використовується метод синтезу під час обробки теоретичного підґрунтя дослідження. Результати дослідження. Протокольна подяка дещо відрізняється від повсякденної хоча б тим, що тут передусім має значення статус мовця, його положення в суспільстві. Зазвичай дипломатична подяка стримана, без надмірних емоцій. Проте трапляються і винятки, які мають місце між особливо дружніми представниками / дипломатами. Ці подяки будуть кардинально відрізнятися одна від одної, перша — більш стримана, з нейтральним дієсловом *thank*, друга — більш емоційна, забарвлена підсилювальними інтенсифікаторами, наприклад *very*. До ключових ознак експресивів ми віднесли акт скоєння якогось дійства, адже неможливо вибачитися за щось, чого немає, або вітати з чимось абстрактним, чого не відбулося в минулому. Аналіз представлених прикладів був проведений за допомогою моделі SVOiOd, де відображаються об'єкт дії, власне суб'єкт дії та сама дія, яка постає у вигляді проголошеної подяки. Характерною рисою дипломатичної подяки є її привселюдність, адже саме вона підкреслює значущість, важливість певних людей. Як спосіб підтримання позитивної атмосфери подяка буде вже виступати формулою етикету. Але при цьому факультативним компонентом привселюдної подяки є фізична присутність безпосереднього адресата, також адресатом можуть виступити ціла група людей або й ціла країна. Наукова новизна цього дослідження полягає в тому, що воно вперше торкається структурно-прагматичних властивостей МА-подяки сучасних англомовних промов у комунікативній ситуації засідання РБ ООН. Новим є звернення до структурно-прагматичної специфіки таких промов. З метою встановлення зрушень структури та прагматики дипломатичного дискурсу зроблено хронологічні зрізи, що охоплюють промови середини та кінця ХХ ст. Практичне значення цієї розвідки полягає в тому, що результати її сприятимуть глибшому розумінню кореляції між структурою, прагматичним наповненням, релевантністю дібраних мовних одиниць для забезпечення успішності дипломатичного виступу.

Ключові слова: мовленнєвий акт; експресивний акт; експресив; дипломатичний дискурс; прагматика.

Адресант у певній комунікативній ситуації проходить наперед відомий цикл комунікації — спочатку формується думка, далі вона отримує вербальне втілення, на яке слідує реакція реципієнта. Такий цикл можна назвати замкненим колом мовленнєвого акту (МА), яке складається з локуції, іллокуції, перлокуції. Ця наукова розвідка є спробою виявити емоційний складник мовленнєвих актів-експресивів з прагматичним відтінком подяки.

Питанням класифікації МА в різний час займалися такі вчені, як Дж. Остін, Дж. Сьорл, Д. Вундерліх, Г. Почепцов, Дж. Ліч, К. Бах, В. Богданов та інші. Попри термінологічну невизначеність і значну кількість класифікацій МА мовознавці дійшли консенсусу щодо наявності експресивів.

Метою нашої статті є вивчення специфіки функціонування експресивного МА з відтінком подяки на прикладі дипломатичного дискурсу РБ ООН. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: уточнити поняття «експресивний мовленнєвий акт», виявити характерну модель подяки в дипломатичному дискурсі РБ ООН. Ми вперше проаналізували виступи дипломатів на Раді Безпеки ООН з перспективи насичення емоційністю таких висловлювань.

Експресиви виражають певний емоційний і психологічний стан мовця щодо якогось явища, події (Н. Формановська), де типова схема експресиву така: А (адресант) виражає свої Е (емоції) з приводу того, що В (адресат) вчинив якусь D (дію, вчинок). Відштовхуючись від того, що експресив демонструє емоційний стан мовця, слід

враховувати той факт, що для будь-якої емоції характерні дві особливості: 1) суб'єктивність для продуцента; 2) короткочасність соматичних змін. Відмінність емотивності від емоцій полягає в тому, що «на рівні мови емоції трансформуються в емотивність, де емоції є психологічною категорією, а емотивність — мовленнєвою» (Галеєва, 2015, с. 127).

За основу цього дослідження взято класифікацію Дж. Сьорла, який виділив експресивні МА: вдячності, привітань, вибачень, співчуттів, переживань (1986, с. 183). Кожний МА має свою структуру, яка відрізняється лише різновидом МА. У загальному плані це має такий вигляд: адресант передає повідомлення адресату. Р. Якобсон уперше деталізував структуру МА: 1) адресант, 2) адресат, 3) форма спілкування, 4) канал зв'язку, 5) код, 6) тема, 7) ситуація (Кан). Кожен із зазначених компонентів виконує певну функцію, а саме: вираження думок / ідей адресанта передається через конотативну функцію і наповнюється змістом (реферативна функція). Крім зазначених функцій присутні також фатична (організація спілкування) та металінгвістична функції (організація тексту). Обов'язкові складові подяки — позитивна оцінка попередньої діяльності, певний підсумок; факультативні — фізична присутність адресата, відповідь адресата на подяку є не обов'язковою.

Кожну подяку можна представити схемою SVOiOd, де S — проголошувач подяки (Mr. Allen / Mr. Delattre / Ms. Goebel / Mrs. Van Vlierberghe / The Sudanese people), V — дієслово із семантикою «вираження подяки» (*thank / express / thank / convey / are very grateful*), Oi (indirect object) — адресатність подяки (*all Council colleagues/each Council member / the French delegation / Ambassador François Delattre / peacekeepers*), Od (direct object) — специфікація діяльності, за яку власне виражається подяка (1 — *their engagement on resolution 2479 (2019) and for 2 — coming together in this constructive way*) (8566th meeting).

Спочатку вказується позитивний результат дій членів Ради Безпеки, своєї команди: *I would like to thank all Council colleagues* (8566th meeting), *Allow me also to very sincerely congratulate my team sitting behind me* (8568th meeting). Далі мовець зводить коло реципієнтів подяки: *our good friends from Germany* (8566th meeting), знов-таки зі специфікацією діяльності *with whom we have worked so closely on this resolution as our co-penholders* (8566th meeting). Емоційність може зростати завдяки підсилювальному інтенсифікатору ***much***: *We very much admire his exemplary diplomatic skill* (8568th meeting). Вартою уваги в РБ ООН є практика розширеної експлікації причин(и) висловлення подяки з наголошенням моменту спільної праці, яка покращила партнерські стосунки: *I am grateful for their unflagging efforts to fulfil — in the*

most efficient way possible — the delicate task that has been entrusted us for these two years (8589th meeting). Особливо важливим для мовця є факт дружніх стосунків, які розвинулись у процесі співпраці: *I would like to thank our Chinese friends, who came to the negotiations with a different position and were able, after a long discussion, to strike a compromise that took all views into account* (8620th meeting).

Незважаючи на чітку регламентованість інституційного дипломатичного дискурсу засідань РБ ООН, усе ж трапляється відхилення від нейтральної, стриманої тональності. Такі девіації можуть бути спричинені певною непересічною подією: 1) завершенням тривалої каденції; 2) особливостями поведінки. Така подяка є персоналізованою, містить чітку вказівку на реципієнта, вказівку на теплі міжособистісні стосунки. Наприклад: *I warmly congratulate him and extend to him the friendship of the Peruvian delegation* (8568th meeting). Коли комуніканти знайомі між собою, то вони не обмежуються стилістично-нейтральним *thank*, а додають ще емоційно-оціночну репліку, де виражаються ставлення до адресата, оцінка його якостей, дій: *our best wishes for success in the high-level functions that have been entrusted to him by his Government* (8568th meeting). Проте частіше трапляється емоційно-нейтральне дієслово *thank*: *In conclusion, I would like to thank the French delegation for its leadership in the negotiations* (8568th meeting). Усі подяки з вибірки є когерентними, що демонструється шляхом використання дейксісу, анафори, як-от: *I would like to thank Ambassador Delattre <...> and wish him all the best* (8568th meeting).

Характерним прикладом є виступ представника Німеччини з подякою французькій делегації в цілому та послу Delattre зокрема:

Ms. Goebel (Germany): In conclusion, I would like **(1) to thank the French delegation** for its leadership in the negotiations. **(2) On behalf of Germany, I would like to thank Ambassador Delattre** for the excellent cooperation between our two countries, exemplified by our dual presidency throughout March and April, and **(3) wish him all the best** (8568th meeting).

Схема для першого і другого одна й та сама — SVOiOd, де S — *Ms. Goebel / I*, V — *thank / would like to thank*, Oi — *the French delegation / Ambassador Delattre*, Od — *for its leadership in the negotiations / or the excellent cooperation between our two countries*.

(1) Тут ми можемо виявити узагальнення адресата — усієї делегації як єдиного цілого: **to thank the French delegation**, подяка виражається через стилістично-нейтральне *thank*. (2) Наступна частина подяки не персоналізована, мовець виступає в ролі ретранслятора: **On behalf of Germany**. Знову фігурує нейтральне *thank*: **I would like to thank**. На цей раз оголошується одноосібний адресат: **Ambassador Delattre**, де достатнім є

використання лише посади та прізвища, без ввічливих загальноприйнятих Mr./Ms. та імен. (3) Усе розпочинається з еліпсису, бракує особового займенника *I*, який легко відновлюється контекстуально. Емоційне побажання всього найкращого в майбутньому — **wish him all the best**.

Характерною особливістю виголошення подяки дипломатами є її привселюдність. Людям подобається, коли їм вдячні, вони в цей момент відчувають свою значимість, владу. Взагалі вираження подяки — це одна з найпростіших форм визнання досягнень людини. Дипломати й посли виголошують подяку іншим представникам країн — членів РБ ООН не кулуарно, а на початку чи наприкінці своїх виступів на засіданнях РБ ООН, не виходячи за межі протоколу. Підтверджує це думку В. Єгоров у праці з етикету дипломатів: «Загалом, усі, хто працює у сфері міжнародної співпраці, повинні пам'ятати, що поздоровлення зарубіжного партнера завжди має місце в протоколі» (2013, с. 138).

Нам стало цікаво: подяка дипломатів завжди мала такий характер чи щось усе ж змінилося. Тож ми провели аналіз засідань дипломатів РБ ООН у часовому зрізі — 2019–2020 та 1994–1995 років. 1994–1995 роки вибрані не просто так, адже з'явилися відскановані матеріали засідань РБ ООН саме з цього часу. Якщо нині вдячність має більш дружній характер, де підкреслюються теплі відносини між країнами та їх представниками, робиться акцент на командній роботі (це проявляється через *We, our team* тощо), то раніше все було більш стримано і частіше лунала особиста подяка, від свого імені (*I*). Говорячи про командну роботу, ми маємо на увазі співпрацю різних представників країн під час складання резолюції (*with whom we have worked so closely on this resolution as our co-penholders*) (8566th meeting); безпосередню командну роботу в межах однієї країни, адже на зібрання РБ ООН дипломат приїздить не сам, а з цілою групою людей, які йому допомагають якомога якісніше представити свою країну на світовій арені (*Allow me also to very sincerely congratulate my team sitting behind me*) (8568th meeting); теплі відносини спостерігаються і між країнами, які крім засідань РБ ООН мають інші спільні інтереси, як-от економічні, торгові, військово-політичні — такий висновок можна зробити лише з контексту, оскільки прямо ніхто не говорить про додаткові спільні інтереси, окрім оонівських (*our good friends from Germany*) (8566th meeting).

Наступним спільним елементом можна назвати використання поважного звертання *Sir*, але тут підкреслимо невелику відмінність. У 1994–1995 роках кожне засідання переповнене звертанням *Sir*, а в наш час формальна персоналізація подяки за допомогою *Sir* звучить набагато рідше, проте з додаванням побажань від себе, а не під

лінійку, де в подяці змінюється лише адресат, а сама подяка однакова для всіх. Розгляньмо типові засідання РБ ООН 1994 року: *Mr. Bizimana (Rwanda): I wish first of all, Sir, to congratulate you on your assumption of the presidency of the Council for this month* (3326th meeting); *Mr. Batu (Turkey): It gives me great pleasure to congratulate you, Sir, on your assumption of the presidency of the Security Council for the month of January* (3487th meeting). У 1995 році ця тенденція продовжувалась: *Mr. Mistic (Bosnia and Herzegovina): At the outset, I should like to congratulate you, Sir, on your assumption of the presidency of the Council for this month* (3607th meeting). Нині ж використання шанобливого звернення *Sir* є дуже і дуже поодиноким на відміну від 1994–1995 років. Середня частотність використання *Sir* у 1994–1995 роках становить 10–15 згадувань за виступ, у 2019–2020 роках — лише 1–5 використань за виступ. Як це, наприклад, сталося на 8745 засіданні з подякою дипломата з Нігерії, де *Sir* звучало лише два рази за все засідання: *Let me join the previous speaker in expressing, on behalf of my delegation, our great pleasure at seeing you, Sir, presiding over the affairs of the Council for the month of January; I thank you very much indeed, Sir, for giving me the opportunity to brief the Security Council* (8745th meeting). Сучасна подяка є більш розгорнутою, більш деталізованою та персоніфікованою. Розгляньмо подяку на тому ж 8745 засіданні РБ ООН: *We also wish to thank Special Envoy Griffiths and Mr. Rajasingham, Acting Assistant Secretary-General for Humanitarian Affairs, for their overview of the political and humanitarian situation in Yemen* (8745th meeting). Як ми бачимо, *Sr.* замінилося на *Mr.* чи *Mrs.* або використання власного імені чи іменника *friend: our good friends from Germany* (8566th meeting). Також почав фігурувати детальний опис того, за що власне дякують, за який саме вчинок.

Також 1994–1995 роки характеризуються використанням подяки-кліше, яка майже в незмінній формі переходила від одного дипломата до іншого. Це продемонстровано в таблиці 1. Кліше наявні і в наш час, проте вони набули більш персоніфікованої форми, яка відображається через додаткові особисті побажання. Приклад подібної подяки також наявний у таблиці 1.

Фінальною відмінністю від попередніх років є подяка всім членам РБ ООН: *Mr. Makhubela: We thank all members of the Security Council for their continued efforts towards the total eradication of the apartheid system, one of the most horrendous and vicious systems ever experienced by humanity anywhere in the world* (3329th meeting). Під час же засідань 2019–2020 років адресатом подяки є окремих дипломат, ціла країна, своя команда, а не всі члени РБ ООН.

References (translated and transliterated)

- Egorov, V. (2013). *Diplomatičeskij protokol i etiket* [Diplomatic protocol and etiquette]. Moscow.
- Galeeva, E. (2015). Psikholingvističeskie osnovy verbalnogo oboznachenija emocij [Psycholinguistic foundations of verbal designation of emotions]. *Istoričeskaja i sotsialno-obrazovatel'naja mysl*, 7(4), 126–129. <https://doi.org/10.17748/2075-9908-2015-7-4-126-129>
- Kan, A. (2013) Teoriya rečevy'kh aktov v otnošenii k rečevomu povedeniju [The theory of speech acts in relation to speech behavior]. *Nauka, obrazovanie i kultura*, 3, 21–27.
- Searle, J. (1986). Klassifikacija illokutivnykh aktov [Classification of illocutionary acts]. *Novoe v zarubežnoj lingvistike*, 17, 170–194.
- 3326th meeting (1994, January 06). *The situation concerning Rwanda*. <https://undocs.org/en/S/PV.3326>
- 3329th meeting (1994, January 14). *The question of South Africa*. <https://undocs.org/en/S/PV.3329>
- 3330th meeting (1994, January 21). *The situation in Afghanistan*. <https://undocs.org/en/S/PV.3330>
- 3487th meeting (1995, January 12). *The situation in the Republic of Bosnia and Herzegovina*. <https://undocs.org/en/S/PV.3487>
- 3607th meeting (1995, December 15). *The situation in the Republic of Bosnia and Herzegovina*. <https://undocs.org/en/S/PV.3607>
- 8517th meeting (2019, April 29). *The situation in the Middle East, including the Palestinian question*. <https://undocs.org/en/S/PV.8517>
- 8566th meeting (2019, June 27). *Reports of the Secretary-General on the Sudan and South Sudan*. <https://undocs.org/pdf?symbol=en/S/PV.8566>
- 8568th meeting (2019, June 28). *The situation in Mali*. https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_pv_8568.pdf
- 8589th meeting (2019, July 30). *The situation in the Middle East*. https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_pv_8589.pdf
- 8620th meeting (2019, September 17). *Provisional agenda for the 8620th meeting of the Security Council*. <https://www.undocs.org/en/S/Agenda/8620>
- 8745th meeting (2020, March 12). *The situation in the Middle East*. <https://undocs.org/en/S/PV.8745>

EXPRESSIVE SPEECH ACT OF GRATITUDE IN A DIPLOMATIC DISCOURSE OF THE UNITED NATION SECURITY COUNCIL

Mariia Holtseva

Borys Grinchenko Kyiv University, Ukraine

The subject of the study is the structure and pragmatics of the speech acts (SA) of gratitude in the speeches of the country representatives at the UN Security Council meetings. The objective of the study is to identify the structural and pragmatic properties of the diplomatic discourse of the SA of gratitude, exemplified by modern speeches in English during the meetings of the UN Security Council in a chronological scope. During this investigation the method of comparison in various forms of gratitude by diplomats was used. Also, this method is used in the chronological sampling of the SA of gratitude. At the same time, the method of synthesis is used for the processing of the theoretical basis of the study. Results of the study. Protocol gratitude is somewhat different from everyday gratitude, at least in the aspect of the speaker status, where his/her position in society is of primary importance here. Usually diplomatic gratitude is restrained, without excessive emotions. Among key features of expressives, the act of committing an action is included. The analysis of the presented examples was carried out with the help of the SVOiOd model, which shows the object of an action, the actual subject of the action and the action itself, that appears in the form of a declared gratitude. Diversified by nature, expressive SAs are not subject for a clear classification, the difference between etiquette and expressive SAs does not seem readily apparent. A characteristic feature of diplomatic gratitude is its publicity, because it emphasizes the importance of some people over others. In order to maintain a positive atmosphere, gratitude can act as a formula for etiquette. This paper has only indirectly touched the issue of expressive speech acts of the diplomatic discourse, that is why there is a bulk of material to analyze in the nearest future. The scientific novelty of this study is that it is the first known study that touches on the structural and pragmatic properties of gratitude SA of modern English speeches in the communicative situation of the UN Security Council. New is the appeal to the structural and pragmatic specifics of such speeches. In order to establish changes in the structure and pragmatics of diplomatic discourse, chronological sampling is performed, covering speeches of the middle and end of the twentieth century. Application. The results of this inquiry are a contribution to the study of diplomatic discourse, and they will provide for a deeper understanding of the correlation between structure, pragmatic content, relevance of selected language units to ensure the success of diplomatic speech.

Keywords: speech act; expressive act; expressive; diplomatic discourse; pragmatics.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2020